

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації **Ян Цзін** на тему:
**«Функції фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця XX
— першої чверті XXI століття»**
на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 - «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02- «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на засіданні кафедри теорії музики
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського
«16» квітня 2025 року, протокол № 11а

Обґрунтування теми. Дисертацію присвячено дослідженню функцій фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця XX - першої чверті XXI століть.

Сучасна композиторська практика демонструє інтерес до фактури як особливого предмета композиторської роботи, що можна пояснити підвищенням її статусу в системі музичної мови і тяжінням до індивідуалізації всіх параметрів композиції. Це загострює питання атрибуції та класифікації типів фактури й окреслює актуальну в сучасному фактурознавстві проблему цілісної системи функцій музичної фактури, в якій би увиразнились її комплексність і різноспрямована та різноцільова здійсненність.

Актуальність теми дослідження зумовлена такими чинниками: відсутністю спеціального дослідження, у якому обґрунтовано систему функцій музичної (фортепіанної) фактури; необхідністю напрацювання аналітичного інструментарію для дослідження сучасної фортепіанної музики, у тому числі в аспекті фактурної організації та функцій фактури; необхідністю поєднання композиторського та виконавського ракурсів у дослідженні фортепіанної фактури; потребами виконавської практики, у якій фактура трактується важливою складовою логічно-художньої цілісності; інтересом до творчості українських композиторів сучасності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі теорії музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського в рамках комплексної теми «Теоретичне музикознавство та сучасна мистецька практика: аспекти взаємодії» (протокол № 1 від 30.08.2017). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол № 3 від 28.10.2021), уточнено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол № 7 від 30.01.2025).

Мета дослідження – дослідити функції музичної (фортепіанної) фактури в теоретичному і практичному вимірах як багаторівневої, ієрархічної, динамічної системи.

Об'єктом дослідження є фортепіанна музика українських композиторів ХХ – першої чверті ХХІ століть, **предметом** – умови й засоби реалізації фактурних функцій у фортепіанних творах українських композиторів кінця ХХ – першої чверті ХХІ століть.

Матеріалом дослідження є фортепіанні твори українських композиторів, написані наприкінці ХХ - в першій чверті ХХІ століття: «Дві прелюдії», «Елегія», «Краплинки», «Недоспівана пісня барда» З. Алмаші, «Молитва митця» О. Безбородька, «Пісня без слів», «Стежки» І. Гайденка, Варіації «*Lamento*», «Веснянка» № 1, «Діатонічні етюди» Д. Малого, «Казка», «Колискова» С. Пілютикова, Прелюдія № 5 Б. Решетілова.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої в дисертації дослідницької мети і вирішення сформульованих завдань у дисертації використано такі методи: *системно-теоретичний* (дозволяє дослідити музичну (фортепіанну) фактуру як системне, комплексне й синтетичне явище); *історико-стильовий* (дозволяє простежити еволюцію фортепіанної фактури в різних стильових контекстах європейської музики), *системно-функціональний* (уможливлює розуміння сутності функцій фактури в системній взаємодії), *жанрово-стильовий*, що націлений на виявлення специфіки і механізмів взаємозв'язків між стилем, жанром і фактурою), *комунікативний* (актуалізує розуміння фактури як комунікативної системи), *метод цілісного аналізу* (виявляє індивідуальні принципи роботи із фактурою у зв'язку з іншими засобами виражальності в музичному творі як логічно-художній цілісності).

Теоретичну базу дисертаційного дослідження становлять роботи з різних галузей музикології, присвячені:

- *питанням теорії та історії музичного мистецтва* (Александрова, 2014; Александрова, Черторижська 2023; Гоменюк, 2006; Жарков, 2020; Жарков, Коханик, 2022; Зима, 2024; Івко, 2008; Калашник, 2010; Клебанов, 2019; Коновалова, 2021, 2022; Коробецька, 2011; Корчев, 2020; Кравцов, 1984; Кузьмук, 2020; Малий, 2023; Нікітська, Савченко, 2024; Ніколаєвська, 2020, 2021; Пясковський, 1987; Рябуха, 2017; Савченко, 2005, 2019b; Самойленко, 2020; Фізер, 2019; Харнонкурт, 2002; Шип, 1998; Юрко, 2022; Boulez, 1987; Carse, 2025; Cope, 1997; Kostka, 2004; Piston, 1969; Schoenberg, 1984);
- *українській музичній культурі та українській музиці* (Берегова, 2013, 2020; Іваницький, 2004; Коханик, 2004a, 2004b; Луніна, 2013; Марчун, 2005; Рябуха, 2012; Сильвестров, 2011; Dovzhynets, Govorukhina, Kopeliuk, Ovchar, Drach, 2022; Vashchenko, Kopeliuk, Sediuk, Bondar, Kornisheva, 2022);
- *теоретичним і історичним аспектам української фортепіанної музики* (Бевз, 2017; Бондаренко, 2017; Івахова, 2013; Ілечко, 2018; Калашник, 1994; Калашникова, 2020; Клиш, 1980; Копелюк, 2018; Коханик, 2018; Кушова, 2004; Ланцута, 1998; Лігус, 2017; Моцаренко, 2021; Ніколаї, 2010; Прокопова, 2019; Ревенко, 2018; Рябуха, 2004; Салдан, 2006; Седюк, 2018; Свірідовська, 2007, 2010; Сирятська, 2024; Суховерська, 2014; Чабаненко, 2019; Шевченко, 2020);

- *різноманітним аспектам фортепіанної музики XX-XXI століть* (Зима, 2023; Шадько, 2019, 2022; Шаріна, 2022);
- *теорії та історії стилю й жанру в музиці* (Борисенко, 2005, 2023; Герасимова-Персидська, 2012; Григоренко, 2010; Гульцова, 2018; Копелюк, 2019; Коханик, 2004а, 2004б, 2010; Кутлуєва, 2023; Кучма, 2021; Лігус, 2016; Плющенко, 2021; Рубцова, 2014; Стецюк, 2019; Стоянова, 2019; Тукова, 2002, 2003; Фрайт, 2023; Чистякова, 2019; Ivanova, Chernyavska, Pupina, 2020; Kripak, 2021; Mizitova, Sediuk, Kopeliuk, Cherednychenko, Pidporinova, 2023; Nikolaievskia et al., 2023);
- *теорії музичної фактури* (Александрова, 2014; Виноградов, 1977; Сокол, 1977; Виноградова, 2004; Герасимова, 1968; Гнатишин, 2015; Жерздев, 2011; Ігнатченко, 1980, 1981, 1984а, 1984б, 1999, 2001; Каширцев, 2021; Коновалова, 2021, 2022; Левченко, 2024; Москаленко, 2000; Приходько, 1991; Савченко, 2019с; Цурканенко, 1998, 2001; Черноіваненко, 2000, 2001; Kokoras, 2005);
- *різноманітним аспектам і специфіці фортепіанної фактури й історичним шляхам її розвитку* (Ань Лу, 2024; Бурська, 2018, 2022; Вечір, 2002; Гуральник, 2013; Давидов, 2015; Денисенко, 2010; Касьяненко, 2001, 2019; Кашкадамова, 1998, 2006; Молчанова, 2015; Приходько, 1997; Приходько, 2020; Рощина, 1991; Сетьян, 2019; Б. Стецюк, 2019; Чернявська, 2015а, 2015б; Школярєнко, 2017; Couturier, Bigo, Leve, 2022а, 2022б; Mickey, 1980, Viner, 2023);
- *проблеми фортепіанного виконавського мистецтва* (Бурська, 2018, 2022; Ван Чень, 2023; Вень Вень, 2024; Веркіна, 2008; Дедусенко, 2004; Довжинець, 2015; Калуга, 2024; Касьяненко, 2001, 2019; Кашкадамова, 2014; Кріпак, 2020, 2023; Ніколаєвська, 2017; Попов, 2023; Приходько, 1997; Пупіна, 2015; Руденко, 2002; Сухленко, 2015; Чернявська, 2015а, 2020);
- *питанням хорового, ансамблевого, оркестрового письма* (Заверуха, 2017, 2018; Приходько, 2017; Савченко, 2019а, 2024; Смірнова, 2020; Фартушка, 2021);
- *довідниково-енциклопедичні видання* (Вишинський, н. д.; Кузик, 2018; Кушнірук, 2008, 2018; Ніколаєва, 2018).

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційному дослідженні **вперше:**

- обґрунтовано багаторівневу, ієрархічну, динамічну систему функцій музичної (фортепіанної) фактури;
- конкретизовано фундаментальну тріаду фактурних функцій (логічна, художня, комунікативна);
- запропоновано поняття «фортепіанно-фактурне письмо»;
- розкрито системний взаємозв'язок між «фортепіанним стилем» («стилем фортепіано»), «фортепіанною фактурою» та «фортепіанно-фактурним письмом»;
- уведено до наукового обігу фортепіанні твори, які ще не ставали предметом дослідження в наукових розвідках;
- проаналізовано принципи фактурної організації та дію виокремлених функцій фактури в обраних фортепіанних творах сучасних українських композиторів.

Набуло подальшого розвитку:

- положення теорії музичної фактури;
- розробка поняття «фортепіанний стиль» («стиль фортепіано»);

- розробка поняття «фортепіанна фактура»: запропоновано робочий варіант його визначення з метою поглиблення системного й комплексного розуміння сутності фактури як царини взаємодії композитора й виконавця;
- розробка поняття «письмо» в проєкції на фортепіанну фактуру.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання матеріалів дослідження в навчальних дисциплінах, які викладаються здобувачам освіти музикознавчої, композиторської та виконавських фахових профілізацій, зокрема історії української музики, аналізі музичних творів, теоретичних проблемах сучасної музики. Матеріали дослідження можуть бути корисними у виконавській практиці піаністам, які звертаються у своєму репертуарі до творів сучасних українських композиторів.

Апробація результатів дослідження. Обговорення дисертаційного дослідження відбувалося на засіданнях кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Основні положення та висновки роботи оприлюднені на восьми міжнародних і всеукраїнських науково-практичних і науково-творчих конференціях:

- Міжнародній науково-творчій конференції «Богатирьовські читання: школа теорії та практики» (Харків, 26 – 27. 05. 2022);
- Міжнародній науково-творчій конференції «Богатирьовські читання: школа теорії та практики» (Харків, 17 – 19. 03. 2023);
- XVII Всеукраїнській студентсько-аспірантській науково-практичній конференції «Музичний твір як інтенція художньо-виконавського мислення» (Дніпро, 9 – 10. 10. 2023);
- Науковому проєкті «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 13 – 14. 02. 2024);
- XVIII Всеукраїнській дворівневій науково-практичній конференції «Музичний твір як феномен рефлексивно-творчого мислення» (Дніпро, 01 – 02. 04. 2024);
- Міжнародній науково-творчій конференції «Богатирьовські читання: школа теорії та практики» Міжнародного науково-творчого та освітнього проєкту «Богатирьовські студії: синтез теорії та практики» (Харків, 04 – 06. 04. 2024);
- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасна музика від акустики до електроакустики: теорія та практика» (Київ, 26 – 27. 04. 2024);
- Міжнародній науково-творчій конференції наукового проєкту «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 11 – 12. 02. 2025).

Публікації. Основні положення дисертації викладені у трьох одноосібних статтях, надрукованих у спеціалізованих наукових виданнях, рекомендованих і затверджених МОН України. Результати дослідження висвітлено в двох публікаціях апробаційного характеру.

Статті в наукових виданнях, затверджених МОН України
як фахові (категорія Б), галузь «Музикознавство»

1. Ян Цзін (2023). Реалізація смислотворювальної та організуючої функцій фактури у фортепіанних творах сучасних українських композиторів. Аспекти історичного музикознавства, 33, 128–141. DOI 10.34064/khnum2-33.07
https://aspekty.kh.ua/vypusk33/aspekt_33_7_YangJing.pdf

2. Ян Цзін (2024). Специфіка і функції фактури у фортепіанній музиці сучасних українських композиторів (на прикладі творів З. Алмаші та Д. Малого). *Аспекти історичного музикознавства*, 36, 158–172. DOI 10.34064/khnum2-36.09

https://aspekty.kh.ua/vypusk36/aspekt_36_9_YanTszin.pdf

3. Ян Цзін (2024). Фортепіанна фактура в українському музикознавчому дискурсі. *Слобожанські мистецькі студії*, 3 (06), 178–183. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2024.3.33>

<https://journals.spu.sumy.ua/index.php/art/article/view/431>

Публікації, які свідчать про апробацію матеріалів дисертаційного дослідження

4. Ян Цзін (2023). Фактура як смисловий і композиційний чинник в Елегії для фортепіано З. Алмаші. *Богатирьовські читання: школа теорії та практики* (с. 63-65). Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського.

5. Ян Цзін (2023). Фортепіанна фактура як чинник смислоутворення. *Музичний твір як інтенція художньо-виконавського мислення* (с. 65-67). Дніпровська академія музики.

Характеристика особистості здобувача. Ян Цзін у 2021 році закінчила Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського і одержала ступінь магістра.

Від 01 жовтня 2021 року до 30 вересня 2025 року навчалася в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського на кафедрі «Теорії музики», за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» (науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри композиції та інструментування Савченко Ганна Сергіївна).

Довідка про виконання освітньо-наукової програми А25 № 014, видана 03 січня 2025 року, підтверджує успішне виконання всього об'єму навчання.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувач дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Ян Цзін у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведену на засіданні кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського «16» березня 2025 року (протокол № 11а) та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО

1. Дисертація Ян Цзін «Функції фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця ХХ — першої чверті ХХІ століття», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 - Музичне мистецтво є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову

новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, її зміст відповідає спеціальності 025 - Музичне мистецтво. Визначені мета та завдання повністю розв'язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії.

Результати дисертації пройшли апробацію на 8 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 3 наукових публікаціях, 2 публікаціях апробаційного характеру.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація **Ян Цзін «Функції фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця XX — першої чверті XXI століття»** має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфер музичного мистецтва України. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 - «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію **Ян Цзін «Функції фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця XX — першої чверті XXI століття»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 - «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуючий на публічній презентації наукових результатів дисертації:

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри теорії музики
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

 Александрова О. О.

